

Юрій Тишкун

Національний університет «Львівська політехніка»

ДО ПРОБЛЕМИ ЗМІСТОВОГО НАПОВНЕННЯ ТЕРМІНА «СВІТОВА ПОЛІТИКА»

© Тишкун Ю., 2014

Розглянуто проблему змісту терміна «світова політика». Констатовано, що сучасні дослідники не прийшли до консенсусу з приводу змістовного наповнення і не сформулювали остаточного визначення терміна. Для вирішення проблеми використовують термінологічний аналіз понять «світ», «політика», «світова політика», застосовний у лінгвістиці. Підкреслено, що поняття «світ» як одне з найбільш багатозначних і широких, у рамках політичної науки можливо використовувати лише в двох значеннях: «світ» як Всесвіт і «світ» як «життєвий простір», визначений межами певної культури (національної, цивілізаційної) і сфери комунікації, що її формує. Зазначено, що світова політика як всесвітня неможлива за визначенням. Натомість світова політика як політика в межах певного «життєвого світу» по суті є політикою в межах певної цивілізації (в розумінні С. Гантінгтона) та між цивілізаціями. З огляду на це, можна стверджувати, що світова політика в буквальному розумінні є явищем ідеальним, трансцендентним і тому нереальним для досягнення. Замість нього краще вживати складний термін «глобальна політика», як такий, що точніше відображає політичні процеси на глобальному рівні, оскільки «світова» і «глобальна» політики співвідносяться подібно до демократії та поліархії, за Р. Далем.

Ключові слова: світова політика, глобальна політика, поняття, термін, теорія політики.

Jurij Tyshkun

TO THE MEANING PROBLEM OF THE TERM «WORLD POLICY»

© Tyshkun Jurij, 2014

The article provides the analysis of the problem of determining the content of the term «world policy». It is noted that modern researchers have not reached the consensus of «world policy» content and have not formulated its final meaning. Modern Ukrainian, Russian and Western scientists describing global policy, policy between communities, international policy and international relations use the term «world policy» in the political discourse and education courses. Therefore, we use linguistic analysis of the term for solving the problem of its meaning. The analysis of the term of «world», «policy» and «world policy» is undertaken. It is emphasized that the concept of «world» is very wide and polisemantic, e. g. world as Universe, space, Earth, living space, cultural space. So it can be used correctly in political science only in two meanings. As the universe the term means something ideal and unreal. As the space it explains the life-world defined within a particular culture (national, religious, ethnic, language and so on). This cultural space is formed by the sphere of communication. Instead, world policy, as a policy within a certain life-world, in fact is a policy within framework of certain

civilization, defined by S. Huntington at al. Also we can say about world policy, as about policy between civilizations. Therefore, we can argue that world policy is an inappropriate term of describing the policy on global level. It is concluded that the political process on the global level is better described with the global policy term.

Key words: world policy, global policy, term, category, political theory.

Входження України в міжнародні відносини після відновлення її незалежності як їх повноправного учасника робить необхідним для вітчизняних соціально-гуманітарних наук (зокрема і для політичної науки), дослідження політичних взаємодій на вищому, за окрему державу, рівні і, відтак, вироблення необхідного категоріального апарату для опису політичних феноменів цього просторового рівня. Особливу увагу в цьому випадку привертає поняття «світова політика».

Проблемою для українських суспільних та гуманітарних наук є те, що поняття світова політика не має свого чітко окресленого змісту, з яким би погодились більшість вітчизняних і зарубіжних науковців. «Світова політика» є радше найзагальнішим (трансцендентним) поняттям (у розумінні І. Канта) [9, С. 123–124], що актуалізує його детальне дослідження. Водночас трансцендентність цього поняття ставить під сумнів статус досліджень «світової політики» як науки та навчальної дисципліни, а не як частини філософії і створює проблему побудови фундаментального підґрунтя вищезгаданої дисципліни в Україні (як дидактичного, так і наукового). Його має закласти понятійний і термінологічний аналіз базових понять, зокрема поняття «світова політика».

Поняття «світова політика» активно вживається як в публіцистиці, так і в дидактичній і науковій літературі англійською, українською й російською мовами. Однак прикметно, що ні автори «Короткого оксфордського політичного словника», ні вітчизняного «Політологічного енциклопедичного словника», ні російського «Політологічного словника» не дають однозначного трактування цього поняття. Хоча в першому із згаданих словників автор статті «Глобалізація» поняття «світова політика» розглядає як центральний елемент риторики сучасної світової політики [2, С. 127]. В українському політологічному енциклопедичному словнику згадується пов'язане поняття – «Світовий політичний процес», яке розглядається як «функція макросистеми» (людського суспільства), «своєрідна форма інтегративних тенденцій у [його] розвитку» [10, С. 311]. У назвах розділів навчально-методичних праць із «Політології» вживається поняття «світова політика» – у Ф. Кирилюка, І. Дзюбка (Київ), а похідне поняття – «світовий політичний процес» – у М. Вегеша (Ужгород), Ю. Розенфельда (Харків), І. Дзюбка, О. Бабкіної (Київ).

Отож, згадане базове поняття і похідні від нього активно використовуються у західних, російській та українській школах політичної науки, а спектр його тлумачень надзвичайно великий. Подібно, як впливає з текстів згаданих вище праць, в Україні як синоніми трактують «міжнародні відносини» і «світову політику» представники вітчизняної політичної науки – М. Вегеш, Ф. Кирилюк, І. Дзюбка, Ю. Розенфельд, О. Бабкіна, В. Горбатенко, а також автори згаданої політологічної вітчизняної енциклопедії. Щобільше, В. Космина стверджує, що у вітчизняній дидактичній літературі з політичної науки як синоніми використовують більше понять: світова політика, міжнародні відносини і міжнародний політичний процес [3, С. 69, 70]. Як зазначає російський дослідник А. Богатуров: «у науковому співтоваристві США взагалі відсутня проблема розмежування світової політики й міжнародних відносин» [7]. Наприклад, у монографії П. Кальвокрессі історія світової політики по суті ототожнюється з історією міжнародних відносин [5, С. 109].

Окремі західні автори-неореалісти (напр. Дж. Модельскі, Р. Менсбах, Е. Родс та ін.) ототожнюють «світову» і «глобальну» політику [див. напр: 5, С. 119]. Для цих авторів застосовне зауваження, яке російський дослідник А. Богатуров застосовує до російських дослідників світової політики: вони «безладно» вживають термін «світова політика» як синонім або «майже синонім» міжнародних відносин; не бажають скільки-небудь ясно висловлюватися із приводу самого поняття «світова політика», зокрема не дають визначення, зокрема її робочого визначення як дисципліни. Визначення або «добудування поняття світової політики» можливе, на думку цього автора, через аналіз методологічного співвідношення між дослідженнями світової політики, з одного боку, і

міжнародних відносин – з іншого, методологічно коректне, а не інтуїтивне, розмежування предметних полів «світової політики» та «міжнародних відносин» [7].

Ціллю статті є розглянути змістовне наповнення поняття «світова політика». Визначена мета зумовлює такі завдання: 1) проаналізувати поняття «світова політика» з огляду на змістовне наповнення поняття «світ»; 2) визначити межі вживання цього терміна у професійній лексиці та його адекватні замітники.

Аналіз «світової політики» як поняття і терміна передусім можливий у межах термінознавства як частини лінгвістики. На межі цієї дисципліни з політичною наукою можна виділити міждисциплінарну галузь досліджень – політичне термінознавство, яке вивчає специфіку лексики і понять політики. В межах останньої виділяють загальне політичне термінознавство, яке вивчає закономірності вживання та розвитку лексики політичної науки загалом, зокрема і теорії міжнародних відносин, прикладне політичне термінознавство, яке вивчає, описує і оцінює терміни політичної науки, когнітивне (гносеологічне) політичне термінознавство, що досліджує роль термінів у науковому дискурсі політичної науки та політичних знаннях.

З т. з. термінознавства якість термінологічного апарату політичної науки залежить від його впорядкованості, стандартизованості та уніфікованості. Даючи визначення поняття через відповідні йому терміни, представники цієї науки повинні їх ієрархізувати, що сприятиме удосконаленню понять. Однак така (термінологічна) робота можлива тоді, коли рівень розвитку термінології в галузі політичної науки відповідатиме сучасному рівню її розвитку, науковцям стануть відомі всі національні та іноземні (перекладні) наукові терміни та їх синоніми, уніфікується їх використання у різних галузях соціально-гуманітарних наук та філософії, що й дасть змогу критично переглянути наявну термінологію. У зв'язку з цим можна згадати зауваження Н. Косолапова про «загальний дефіцит методологічної і термінологічної чіткості в сучасному вітчизняному (рос. – Ю. Т.) суспільствознавстві» [4, С. 93], який вважаємо характерним і для українських соціально-гуманітарних наук.

Можемо зазначити, що «термінологічний вибух», викликаний дослідженням явища глобальної політики породив чималу кількість понять, термінів та дефініцій. Однак можна стверджувати, що дослідники, які розглядають цей феномен, саме як «світову» політику, не спромоглися дати опис відповідного поняття, дефініції чи сформулювати відповідний термін. Тлумачення терміна – надзвичайно відрізняються.

Залежно від контексту термін «світова політика» набуває різного змісту. Як ілюстрацію можемо навести можливі визначення терміна «світова політика», які дає російський дослідник Н. Косолапов. У цього автора під час вживання словосполучення «світова політика» йдеться про політику:

1) локальну («...для людини давнини, якій потрібно було провести дні в дорозі, щоб досягти сусіднього поселення, прихід в останнє був виходом у світ – потрясінням, емоційним й інтелектуальним... Якщо людина не знала нікого, крім найближчих сусідів, то політичні відносини з ними суб'єктивно для неї були світовими» [4, С. 103]). По суті, в цьому контексті Н. Косолапов під політикою описує стосунки між згаданими І. Валлерстайном міні-системами – дуже простими, примітивними, суспільствами-громадами чисельністю 200–300 ос., осілими або кочовими; недовговічними й автономними мисливсько-збиральницькими або землеробськими колективами, заснованими на внутрішньому взаємному обміні – «народи без історії», за К. Марксом, всередині яких існував повний розподіл праці і єдині культурні рамки [1, С. 24]. Їх представники, які перебували на рівні дикості чи варварства, взагалі не змогли освоїти виробництво продовольства, вийти за межі мисливства і збиральництва та поза стадію додержавних суспільств.

2) в межах певної цивілізації («з початком «холодної війни» світ зримо розколовся на два непримиренні табори. ...у двох світів, об'єднаних лише антагонізмом їхніх протиріч, які вони поділяють, не може бути нічого спільного. ... Що може поєднувати ворогів, окрім факту й процесу війни?» [4, С. 95–96]); В такому разі політика зводиться до проблеми взаємовідносин між «Заходом і рештою» цивілізацій (у розумінні С. Гантінгтона): «взаємовідносини між владою і культурою Заходу і владою і культурами інших цивілізацій», які за цим автором, є «найбільш всеохопною

характеристикою світу цивілізацій» [13, С. 281], або за О. Шкаратаном, дихотомії стосунків двох типів цивілізацій, які виникли внаслідок історичного розвитку сучасного індустріального суспільства: Заходу і Сходу. Перший складають католицькі і протестантські суспільства – побудовані на капіталістичній ринковій економіці й обмеженій ролі держави, а другий – етакратії – решта суспільств планети, які не знали зрілих буржуазних відносин і для яких характерний необмежений контроль держави над суспільством і економікою [14, С. 50, 53].

3) «окремий випадок» міжнародної політики, який водночас є політикою між цивілізаціями: «... міжнародна політика є явищем, основу якого утворюють країни й народи, що визнають наявність між собою хоча б мінімальної спільності (polity), що й опираються у своїх взаємодіях на норми єдиної для цієї спільності культури (а не «суми» культур); для якого характерний процес ... політичних взаємодій ... (politics); і де ... відбувається розвиток спільності (сьогодні... світового співтовариства, регіональних і глобальних еліт і ін.) та її інститутів» [4, С. 107]. У такому разі можна говорити про політику в межах: «руського мира», «Великого Китаю», іберо-американської співдружності, Заходу і ЄС як спільнот, об'єднаних на основі певною культурою (китайською, латинською, російсько-православною тощо).

4) політики в межах Всесвіту: «світовою» ... повинна вважатися будь-яка політика, яка вбирає в себе весь доступний її учасникам «всесвіт» [4, С. 103].

Окрім того, як вже згадувалось, світова політика може розглядатись як політика в межах планети Земля – «глобальна» політика або синонім стосунків між державами.

Отже, як бачимо, огляду на таку багатозначність терміна втрачається його евристичне значення. Тому розгляд «світової політики» саме як терміна і, відповідно, його термінологічний аналіз виявляються неприйнятним для використання в межах досліджень світової політики.

Як впливає із прикладів, наведених вище, такі визначення не відповідають вимогам до терміна, а саме: однозначності, чіткості змісту, обсягу і меж, несуперечності термінів, які описують поняття, один одному. Це дає змогу говорити не про сукупність термінів, які доповнюють один одного, формуючи цілісний опис поняття, а про спроби дефініції поняття, які втім є не дуже вдалим через відсутність у ньому чіткого переліку ознак розглянутого феномену. Отож, відсутність чіткого і однозначного наповнення терміна «світова політика» дає змогу говорити про те, що саме поняття «світової політики» так і не набуло ознак пізнаного і загально визнаного науковою спільнотою. Тому розгляд «світової політики» саме як терміна і, відповідно, його термінологічний аналіз виявляються неприйнятними для використання в межах досліджень світової політики. В такому разі прийнятним виявляється понятійний аналіз як розкриття змісту цього складного поняття на основі аналізу його складових.

Оскільки поняття політика є більш однозначним і чіткіше окресленим, у межах понятійного аналізу можна відштовхуватись саме від нього. Так, згаданий Н. Косолапов визначає політику як: особливу сферу діяльності, у якій і за допомогою якої соціум (polity) у властивий для нього спосіб (загальної й політичної культури) виробляє правила своєї (само) організації (politics), змінює раніше створені правила, ухвалює правила зміни подібних правил, а також вирішує найважливіші питання практичного застосування правил (policies), ... у процесі цієї діяльності відбувається розвиток соціуму і його політичної сфери (інститутів, права, громадянського суспільства та ін.). Це визначення застосовне до всіх періодів і до всіх рівнів політики – від сімейного до глобального [4, С. 106]. Це трактування політики є доволі широким, внутрішньо-несуперечливим, компоненти якого здатні до синтезу між собою, що, відтак, дає змогу його прийняти і використовувати як опис поняття «політика», який може бути способом опису однойменного феномену.

Натомість поняття «світ», набагато складніше. Його концепт, як зазначає А. Ільїна, через граничну повноту не має власної семантичної (або предметної) визначеності, своєю чергою, виступаючи змінною, що залежить від регіональної специфікації. Світ – це завжди світ чогось. Мислимий як впорядкована множина (разом із принципом впорядкування) концепт світу визначається двома провідними параметрами: предметності та просторовості [6, С. 49–50]. Отож, питання «що є світ?», як відзначає Ю. Богатий, є одним із найфундаментальніших філософських питань [6, С. 23]. До того ж «...раніше, ніж ми задумуємось про поняття [світ] ми маємо справу із

самим світом» [6, С. 20]. Відтак, на наш погляд, це істотно вплинуло на сприйняття цього поняття і зокрема, відобразилось у розгляді Н. Косолаповим «світової політики» як об'єктивного явища і як суб'єктивного феномену свідомості учасників політики. В. Лимонченко зазначає, що подвійність сприйняття «світу» долається через розведення аналізу поняття і явища за двома різними типами філософування – онтологічним і гносеологічним (епістеміологічним) [6, С. 20]. У такому разі під першим розглядаємо об'єктивне явище, а в другому – його суб'єктивне сприйняття, з яких будуть впливати принципово відмінні тлумачення «світової політики».

Так, щодо першого (об'єктивного) сприйняття В. Лимонченко зазначає: «маючи справу із самим світом, ми не можемо не фіксувати словесні відтінки слів-понять. У групі слов'янських мов (у цьому разі в російській) слово «світ» має як одну із смислових коннотацій «світ як всесвіт (універсум) ...» [6, С. 20], а Ю. Богатий доповнює: «... наближчими до поняття світ є поняття буття, існуюче й існування, природа, ціле, Всесвіт, космос. На наш погляд, представлений понятійний ряд слід було б розширити, введенням поняття Універсум (хоча дуже часто терміни Всесвіт і Універсум ототожнюються)» [6, С. 24]. Водночас, до такого філософсько-природничого тлумачення світу можна застосувати тлумачення, яке дав російський політолог Д. Песков: ... що таке ... «світ» – це «... горизонт подій», рівнем аналізу якого є «сучасність» [8, С. 156–157].

Натомість у другому випадку, пізнавальному, йдеться про внутрішнє і зовнішнє оточення людини, суб'єктивно сприйняте нею. Воно може бути як набагато вужчим за Всесвіт (внутрішній світ шизофреніка чи аутиста), а може максимально-дорівнювати об'єктивному світу-Всесвіту (психологічний світ фізика, який досліджує космос). Як зазначає І. Карівець «вона [людина] не сприймає себе як «космічну істоту». Світ [для неї] зводиться до повсякденного світу, різновидами якого є «життєсвіт» (Гуссерль) і «тут-буття» (Гайдегер)» [6, С. 37–38]. Поняття «життєвий світ», за Е. Гуссерлем, відбиває первісну сферу безпосередньо даного і очевидного донаукового досвіду, а за Ю. Габермасом є «фон комунікативної дії», який «співвідноситься із процесом взаєморозуміння...», «те, що дає нам можливість взагалі вести будь-яку розмову про світ і розуміти» його. Він є тілесно втілений і комунікативно усупільнений, відтворюється через комунікативні дії. Своєю чергою, «повсякденний світ» відрізняється від життєвого тим, що він містить «не лише перформативно звичне, але й сприйняте оточення, яке з нами стикається лобом», те що з нами стикається у великому світі і що існує незалежно від життєвого горизонту, розчиняє в союзі життєвий світ і відображається у філософських і релігійних картинах світу або світоглядах. Об'єктивний світ – це те, що постає перед нами внаслідок очищення від проєкцій життєвого світу. «Глибокі розрізи» проєкцій життєвого світу, когнітивні поштовхи, зумовили об'єктивніше бачення світу [6, С. 121–123]. Тут можна згадати твердження Н. Косолапова, сказане ним в іншому контексті про те, що «світ виявлявся цілісним у філософсько-історичному розумінні, у розвитку через протиріччя» [4, С. 96].

На основі цих двох тлумачень, об'єктивного і суб'єктивного, можна говорити про дві площини бачення світу – об'єктивний світ як Всесвіт, який все глибше пізнається і досліджується засобами науки, та внутрішній життєвий світ і його соціальне оточення (повсякденний світ), який ми можемо ототожнити із культурою (локальною, регіональною, національною, глобальною, культурою певного регіону, який становить т. зв. цивілізацію). Розширення світогляду людини з часу появи первісної людини, і зазначеного Ю. Габермасом, «осьового часу» дотепер веде до того, що обсяги суб'єктивних психологічних життєвого і повсякденного світів та об'єктивного світу (всесвіту) завдяки телескопу ім. Е. Хаббла чи Великому адронному коллайдеру починають збігатись, хоча й не можуть бути цілковито включені (в матеріальному, а не духовному вимірі) в людську діяльність, зокрема політичну.

Так, маючи два способи філософування щодо «світу» можемо прикласти до них вищезгадані тлумачення політики за Н. Косолаповим.

Зокрема, за першого, об'єктивного онтологічного тлумачення світу як Всесвіту гіпотетична світова політика постає як складова світового суспільства – чи то людства, яке колонізувало Всесвіт, чи то людства, яке стикнулось з іншими, позаземними космічними цивілізаціями і колонізувало Всесвіт у взаємодії з ними, або вплинуло на них чи зазнало їх впливу – силового чи

культурного. На цей момент такі міркування є абстрактним спекулюванням поза межами науки. По суті в такому розумінні це поняття виявляється ідеальним, яке відображає явище неможливе для досягнення, аналогічне до відзначеної Р. Далем поняття демократії, яка також є явищем ідеальним, неможливими для втілення, до якої можна наблизитись нескінченно [11, С. 406].

Своєю чергою, розглядаючи світ у значенні суб'єктивному – як повсякденний чи життєвий світ можна стикнутись з тим, що в разі застосування його до політики йтиметься про соціальний простір, у межах якого для осіб, що в ньому перебувають, можлива успішна соціальна комунікація. По суті йдеться про єдині знакові простори, які можуть об'єднувати як примітивні спільноти (міні-системи за І. Валлерстайном), чи спільноти, об'єднані спільною мовою без політичного зв'язку (міста-держави Греції і Фінікії як світ-економіки), чи об'єднані єдиним політичним, економічним та культурним простором соціальні структури (світ-імперії), які Н. Розов ототожнює із цивілізаціями. В такому разі розгляд історії міжнародних відносин від появи перших, примітивних, політичних систем (імперії Давніх Єгипту та Месопотамії й згадані міста-держави) цілком можливий, однак, тоді виникає питання того, що для розгляду так зрозумілої «світової» політики окрема наукова і навчальна дисципліна в межах політичних наук виявляється непотрібною. Для їх дослідження достатньо традиційних дисциплін політичної науки: теорії міжнародних відносин, історії дипломатії тощо. Водночас, за такої постановки питання, коли світова політика є управлінням в межах певної культурної спільноти (по суті – цивілізації), за Н. Косолаповим, а політичні стосунки є стосунками винятково між такими політичними спільнотами, з цього логічно виводиться ідея політики в межах цивілізацій і війни цивілізацій, яка добре описана постреалістом С. Гантінгтоном в його праці «Зіткнення цивілізацій», що призводить до зміни єдиної світової політики їх множиною і до воєн між світами, а отже – до ліквідації єдиного поняття.

Отже, в англо-, російсько- і україномовних наукових і навчальних працях термін «світова політика» переважно тлумачиться як політичний процес глобального рівня, або ж (у частині російських праць) як політика в межах окремої цивілізації (в розумінні А. Тойнбі, О. Шпенглера чи Н. Данілевського). За таких умов у науковій літературі виникає проблема розуміння, в якому саме з двох контекстів використовується це поняття. Водночас, аналіз базового для розуміння цього просторового рівня політики поняття «світ» засвідчує надмірну багатозначність цього терміна, а також його переважне вживання в значенні суб'єктивно відомого людині «світу», який в одних випадках може ототожнюватись із згаданою вище культурною «монадою» – цивілізацією, а в іншому – із Всесвітом (Universe). Це робить термін «світова політика» некоректним, оскільки в одному випадку він виявляється вужчим за глобальну політику, а в іншому – набагато ширшим. З огляду на це, коректнішим є використання термінів «глобальна політика» і «глобальний політичний процес» для позначення боротьби за владу, політичних комунікації й управління в межах всього людства та планети Земля. Відтак поняття «світова політика» виявляється ідеальним, аналогічним до «демократії», яка, за Р. Далем, є ідеальним поняттям, неможливим для втілення.

З огляду на цю неоднозначність, навіть, багатозначність змістовного наповнення терміна «світова політика», його широту і концептуальну невизначеність постає необхідність його заміни вужчим, коректнішим та змістовно обмеженішим терміном «глобальна політика», який вже опрацьований у наукових школах Заходу після початку нової «хвилі» глобалізації. Відтак, слід присвятити особливу увагу як аналізу вживання останнього поняття у фаховій науковій та навчальній літературі, так і аналізу його змісту.

1. Валлерстайн І. *Анализ мировых систем и ситуация в современном мире* / Валлерстайн И. – СПб.: Университетская книга, 2001. – 416 с. 2. *Короткий оксфордський політичний словник*. – К.: Основи, 2006. – 789 с. 3. Космина В. Г. *Світова політика чи система світової політики?* / Космина В. Г. // *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. – 2012. – Вип. 19. – С. 69–76. 4. Косолапов Н. А. *Мировая политика как явление и предмет науки (К дискуссии на страницах «Полиса» и «Международных процессов»)* / Косолапов Н. А. // *ПОЛИС*. – 2005. – № 6. – С. 92–100. 5. Лебедева М. М. *Мировая политика: учеб.* / Лебедева М. М. – М., 2007. – 365 с. 6. *Людина і світ: способи та аспекти взаємовпливів: Тези Міжнар. наук. конф. XXIV-ті Читання, присв. пам'яті*

засновн. Львів.-варш. філос. шк. К. Твардовського (Львів, 10–11 лютого 2012 р.). – Львів: Ліга-прес, 2012. – 300 с. 7. *Мировая политика: теория, методология, прикладной анализ* [Електронний ресурс] / Отв. ред. А. А. Кокошин, А. Д. Богатуров. – М.: КомКнига, 2005. – Режим доступу: http://www.obraforum.ru/Mirovaja_politika/chapter6.htm. 8. Песков Д. Н. *Мировая политика, или Бег на месте* / Д. Н. Песков // ПОЛИС. – 2005. – № 1. – С. 156–161. 9. Петрушенко В. *Тлумачний словник основних філософських термінів* / Віктор Петрушенко. – Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2009. – 264 с. 10. *Політологічний енциклопедичний словник*. – К.: Генеза, 1997. – 400 с. 11. *Політологія: навч. посіб.* / А. Колодій, Я. Косміна, Л. Климаська, В. Харченко. – К.: Львів: Ельга; Ніка-Центр, 2003. – 664 с. 12. *Современные международные отношения и мировая политика: учеб.* / [А. В. Торкунов, И. Г. Тюлин, А. Ю. Мельвиль и др.]. – М., 2004. – С. 16–65. 13. Хантингтон С. *Столкновение цивилизаций* / Хантингтон С. – М.: Изд-во АСТ, 2003. – 603 с. 14. Шкаратан О. И. *Этатизм и российская социальная система* / О. И. Шкаратан // ОНС. – 2004. – № 4. – С. 49–62.

УДК: 32.01:323.173

Олег Цебенко

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФОРМИ ВИЯВУ СЕПАРАТИЗМУ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

© Цебенко О., 2014

Проаналізовано основні форми сепаратизму, також розглянуто особливості його виявів у міждержавних та міжетнічних відносинах. Подано типологізацію форм виявів означеного явища з огляду на відомі типології та класифікації вітчизняної політичної науки. Наведені варіанти типології сепаратизму дають можливість підкреслити багатоаспектність і варіантність його вияву, вказують на різні суспільно-політичні значення цього феномену. Наведено відомі світові приклади, а також основні загрози сепаратизму в Україні.

Ключові слова: сепаратизм, конфлікт, сецесія, іредентизм, СРСР, Придністров'я, Абхазія, Південна Осетія, Нагірний Карабах, Україна.

Oleg Tsebenko

THE MAIN FORMS OF SEPARATISM: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECT

© Tsebenko Oleg, 2014

The article analyzes main forms of separatism. The features of separatism in international and inter-ethnic relations are reviewed. Typology of main forms of separatism which is based on existing typologies and classifications of the domestic political science is submitted. Given determination of separatism as a socio-political phenomenon made it necessary to identify the characteristics and forms of separatism, their quantitative and qualitative indicators. This prevents speculations with the interpretation of the concept of separatism. Moreover, the intensity of expression of separatism allows us to talk about the gravity of this phenomenon for the state. The article includes well known manifestations of separatism. Main threats of separatism in Ukraine are investigated.